

بررسی رابطه پیچیدگی حسابرسی و نوسان پذیری عملکرد

رسول مرادی حرینی

کارشناسی ارشد حسابداری، موسسه آموزش عالی کبیر غرب، کرمانشاه، ایران. (نویسنده مسئول).

rasoolmoradihorini@gmail.com

سحر قیطاسی

کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه علمی کاربردی سازمان مدیریت صنعتی، کرمانشاه، ایران.

saharqitasi@gmail.com

چکیده

عملکرد مالی یک معیار بسیار بااهمیت برای ارزیابی وضعیت شرکت نزد کاربران صورت‌های مالی و سایر ذی‌نفعان شرکت‌ها است؛ بنابراین ارتقاء و بهبود عملکرد مالی شرکت همواره به‌عنوان یک موضوع چالش‌برانگیز برای شرکت‌ها و مدیران بوده است و در این بین محققان دانشگاهی به‌طور مداوم در پی شناسایی عواملی هستند که زمینه افزایش نوسان‌پذیری عملکرد مالی شرکت را فراهم می‌آورد. بنابراین هدف این پژوهش بررسی رابطه پیچیدگی حسابرسی و نوسان‌پذیری عملکرد است. جامعه آماری پژوهش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و نمونه مورد مطالعه، شامل ۱۶۰ شرکت پذیرفته شده طی سال‌های ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۲ است. روش پژوهش توصیفی و از نظر ارتباط بین متغیرها علیت و معلولی است و از نظر هدف کاربردی و از لحاظ رویداد، پس‌رویدادی است. برای پردازش و آزمون فرضیه‌ها از روش رگرسیونی و داده‌های تابلویی و همچنین مدل اثرات ثابت استفاده شده است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل فرضیه پژوهش نشان داد که پیچیدگی حسابرسی با نوسان‌پذیری عملکرد رابطه مثبت و معناداری دارد.

واژگان کلیدی: پیچیدگی حسابرسی، بورس تهران، نوسان‌پذیری عملکرد مالی.

مقدمه

عملکرد یک شرکت، خود، به‌تنهایی متغیر مهمی محسوب می‌شود که می‌تواند بر گروه‌های مختلف ذی‌نفعان، از جمله سهامداران، مدیران، کارکنان و اعتباردهندگان تأثیر بگذارد، زیرا، سود سهام، حقوق و مزایا، پاداش و غیره به عملکرد شرکت وابسته است. با توجه به آنکه رقم سود شرکت‌ها یکی از موارد مهمی است که می‌بایست توسط شرکت منتشر شده و بر گروه‌های مختلف ذی‌نفعان تأثیرگذار باشد، بنابراین، کیفیت سود و اقلام تعهدی عاملی مهم در گزارشگری مالی محسوب می‌شود (سو و توزو^۱، ۲۰۱۹). در محیط رقابتی کنونی که یکی از مشخصه‌های بارز آن کمیابی منابع است، مدیریت و ارزیابی عملکرد، نقشی حیاتی برای سازمان ایفا می‌کند. صاحب‌نظران و محققان معتقدند عملکرد، موضوعی اصلی در تمامی تجزیه و تحلیل‌های سازمانی است و مشکل بتوان سازمانی را تصور کرد که مشمول ارزیابی و اندازه‌گیری عملکرد نباشد. سازمان‌ها جهت فراهم آوردن بازخورد به مدیران در ارتباط با نیل به اهداف استراتژیک به ارزیابی عملکرد متکی‌اند. از جنبه‌های عملکردی سازمان‌ها که به‌طور سنتی، بسیار مورد توجه قرار داشته است، جنبه مالی آن‌هاست. از آنجا که کسب

¹ Sow & Tozo

سود، هدف اصلی بسیاری از شرکت‌ها قلمداد می‌شود، عملکرد مالی و اندازه‌گیری آن از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است (صفایی و خلیلی، ۱۳۹۴). عملکرد واحدهای اقتصادی بر اساس دستیابی به اهداف تعیین شده کوتاه‌مدت و بلندمدت اندازه‌گیری می‌شود. از این رو، عملکرد، برای دسترسی به اهداف تعیین شده، معیار مناسبی قلمداد می‌شود. نوسان‌پذیری عملکرد، به چهار دلیل، در ارزیابی عملکرد سازمان اهمیت دارد: نخست، نوسان‌پذیری عملکرد، سبب ایجاد تغییر در وجوه نقد یک شرکت طی زمان خواهد شد. این نوسان‌ها در جریان نقد ورودی، به طور پیش‌فرض ریسک ایجاد خواهند کرد. در چنین شرکتی تسانی‌های پنهانی، بیشتر اتفاق خواهد افتاد (میلر و بروملی^۱، ۱۹۹۰). دوم، نوسان‌پذیری بالا در عملکرد یک شرکت، برنامه‌ریزی‌های تاکتیکی شرکت را با مشکل مواجه خواهد کرد و می‌تواند به ناکارآمد بودن هزینه‌ها منجر شود و توسعه منسجم استراتژی بلندمدت را محدود کند. سوم، به دلیل افزایش ریسک در ارتباط با تغییرپذیری زیاد در عملکرد شرکت و در نتیجه به وجود آمدن بی‌ثباتی و عدم اطمینان، اشخاص ثالث نیز نظیر کارکنان و تأمین‌کنندگان مواد اولیه به منظور جبران مشکلات به‌وجودآمده، تقاضای امتیاز خواهند کرد (میلر و بروملی، ۱۹۹۰). در واقع، آن‌ها از این طریق می‌خواهند ریسک خود را (ریسک بیکاری و...) پوشش دهند و به‌نوعی خود را بیمه کنند. در نهایت، نوسان‌پذیری عملکرد بر توانایی مدیران در پشتیبانی از منافع سایر ذی‌نفعان نیز تأثیر می‌گذارد. صحت گزارش‌های مربوط به عملکرد یک شرکت در تصمیم‌های سرمایه‌گذاران، ضروری است (بیر، کوهن، لیز و والتر^۲، ۲۰۱۰). پژوهش‌های انجام شده در خصوص مدیریت استراتژیک نشان می‌دهند که نوسان‌پذیری عملکرد، سبب افزایش احتمال عملکرد ضعیف یک شرکت خواهد شد (میلر و چن^۳، ۲۰۰۴).

گزارش حسابرس درباره‌ی صورت‌ها و سایر اطلاعات مالی از مهم‌ترین ابزارهای حصول اطمینان از قابلیت اطمینان اطلاعات شرکت‌ها به‌شمار می‌رود حساب‌رسان مستقل از طریق اعتباردهی به صورت‌های مالی و سایر اطلاعات مورد رسیدگی آلودگی‌ها را از اطلاعات مالی می‌زدایند و موجب شفافیت و قابل اطمینان اطلاعاتی شرکت‌ها می‌شوند. بر همین اساس، حسابرسی صورت‌های مالی توسط حساب‌رسان مستقل به عنوان یکی از الزام‌های اصلی بورس‌های مختلف دنیا به‌شمار می‌آید (صفری گرایلی و دهقانیان، ۱۳۹۶). حسابرسی با کیفیت، نقش بسزایی در کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و به‌تبع آن، کاهش هزینه نمایندگی ایفا می‌کند. به بیانی، حساب‌رسان با فراهم آوردن شرایط مناسب برای ارائه اطلاعات با کیفیت به استفاده‌کنندگان، زمینه لازم برای کنترل رفتار خوش‌بینانه مدیران را مهیا می‌کنند. بنابراین سازوکار نظارتی قوی، مدیران را از بهره‌گیری منابع نقدی در سرمایه‌گذاری‌های کم بازده، باز می‌دارد (افشارزیدآبادی و همکاران، ۱۳۹۴). پیچیدگی حسابرسی در واقع میزان پیچیدگی معاملات متعلق به صاحبکار است که حساب‌رسان با آن روبه‌رو می‌باشد و این پیچیدگی با روش‌های متفاوت بالاخص تعداد شرکت‌های فرعی اندازه‌گیری می‌شود؛ چراکه شرکت فرعی توسط واحد تجاری اصلی تحت کنترل است (ناگروهو و فواد^۴، ۲۰۱۷). انتظار می‌رود وجود تعداد زیاد شرکت‌های فرعی حجم عملیات حسابرسی را افزایش دهد و منجر به تأخیر گزارش صورت‌های مالی شود. با افزایش تأخیر در گزارش حسابرسی صورت‌های مالی زمینه افزایش عدم تقارن اطلاعاتی در شرکت محیا می‌شود که این مسأله نیز زمینه‌های افزایش مدیریت سود در شرکت را فراهم می‌کند که به‌طور مستقیم بر عملکرد و ارزش شرکت تأثیر می‌گذارد. با توجه به موارد بیان شده، مسأله اصلی پژوهش این است که پیچیدگی حسابرسی با نوسان‌پذیری عملکرد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه دارد؟

¹ Miller & Bromely

² Beyer, Cohen, Lys & Walther

³ Miller & Chen

⁴ Nugroho & Fuad

مبانی نظری پژوهش

نوسان پذیری عملکرد

ارزیابی عملکرد یکی از اقدامات اساسی و ضروری در امر برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری مدیران می‌شود، در واقع ارزیابی نه تنها در انتخاب استراتژی و ساختار مالی به مدیران کمک می‌کند، بلکه نشان می‌دهد که چگونه استراتژی‌ها و ساختار مالی بر ارزش بازار سهام اثر می‌گذارد. لذا سنجش عملکرد شرکت‌ها، ارزیابی کلی از وضعیت مالی و نتایج عملیات به منظور اخذ تصمیم منطقی می‌باشد. در تعریف معیار ارزیابی عملکرد سه مشخصه زیر لحاظ شده است:

۱. مبلغ سرمایه‌گذاری

۲. بازدهی کسب شده از محل این سرمایه‌گذاری

۳. هزینه سرمایه به کار رفته متناسب با ریسک

یکی از مهم‌ترین مسائل برای سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان و به‌طور کلی تصمیم‌گیرندگان داخلی و بیرونی شرکت‌ها، مساله ارزیابی عملکرد شرکت‌هاست.

به‌طور کلی دلایل اهمیت ارزیابی عملکرد به قرار زیرند:

الف) ارزیابی عملکرد بنگاه به منظور اطمینان دادن از تخصیص بهینه منابع محدودی که سهام‌داران و اعتباردهندگان در اختیار بنگاه قرار می‌دهند.

ب) معیارهای سنجش عملکرد از سیستم‌های کنترلی مدیریت تلقی می‌شوند، زیرا برنامه‌ریزی اقتصادی و تصمیمات کنترلی مؤثر نیازمند ارزیابی چگونگی عملکرد واحدها است.

ج) اخذ تصمیمات منطقی ارتباط مستقیم با ارزیابی عملکرد بنگاه اقتصادی دارد.

د) مبنایی جهت رعایت یا عدم رعایت دستورالعمل‌ها، بخشنامه‌ها و قوانین درون سازمانی و برون سازمانی ایجاد می‌کند.

ه) مبنایی جهت پرداخت حقوق یا پاداش مدیران و حتی ترفیحات آن‌ها فراهم می‌آورد (پاک‌مرام و حجابی، ۱۳۹۵).

بنابراین سرمایه‌گذاران و به‌ویژه سهام‌داران نیازمند معیارهایی هستند که بتوانند عملکرد مدیریت شرکت را به‌درستی ارزیابی کنند. قدیمی‌ترین و مهم‌ترین رویکردهای ارزیابی عملکرد شرکت‌ها، ارزیابی مالی شرکت‌ها بوده و اغلب مبتنی بر صورت‌های مالی است. تحلیل‌های مالی، اطلاعات گران‌بهایی را در خصوص روندها، همبستگی‌ها، کیفیت سود و درآمد هر سهم و در نهایت نقاط قوت و ضعف شرکت‌ها و چگونگی وضعیت مالی آن‌ها را ارائه می‌کند (ستایش و همکاران، ۱۳۹۱).

ارزیابی عملکرد شرکت‌ها بخش عمده‌ای از مباحث حسابداری، مدیریت و اقتصاد را تشکیل می‌دهد. ارزیابی عملکرد یعنی اندازه‌گیری این موضوع که شرکت تا چه حدی به اهداف تعیین شده در برنامه‌های خود دست یافته است. نتیجه حاصل شده از ارزیابی عملکرد ابزاری برای پیش‌بینی برنامه‌های آتی و نیز بهبود نقاط قوت و برطرف کردن نقاط ضعف می‌باشد. در بحث ارزیابی عملکرد به‌طور معمول این سوال مطرح می‌شود که کدام یک از معیارهای ارزیابی عملکرد شرکت‌ها از اعتبار بیشتری برخوردار است. اصولاً یک شاخص مطلق و ایده‌آل برای سنجش عملکرد شرکت وجود ندارد. عدم وجود ابزار مناسب برای ارزیابی عملکرد شرکت‌ها، یکی از دلایل به نتیجه نرسیدن تلاش مدیرانی است که علاقه‌مند به ارتقای سطح عملکرد سازمان‌شان هستند. با ملاحظه مجموعه شرایط نوین اقتصادی و کسب و کار تغییرات حاصله در الگوهای جدید مدیریتی و اداره سازمان‌ها، پیدایش تعاریف و برداشت‌های جدید از مفهوم کنترل مدیریت و تئوری نمایندگی و همچنین ناکارآمدی روش‌های سنتی ارزیابی عملکرد، از یک طرف و انتظارات جدید از گزارش‌های سنجش عملکرد از طرف دیگر ضرورت تغییر و تحول در معیارهای سنجش عملکرد را پدید آورده است (نیکبخت و پیکانی، ۱۳۸۸).

جستجوهای اولیه برای دستیابی به معیارهای ارزیابی عملکرد منجر به استفاده از اعداد و اطلاعات حسابداری در این زمینه شده است. بسیاری از معیارهای ارزیابی عملکرد، مبتنی بر مدل‌های حسابداری؛ به‌ویژه مدل سود حسابداری گزارش شده یا سود هر سهم است. با گذشت زمان، مدیران به منظور حفظ سطح پاداش و بهبود آن، به مدیریت سود از طریق تحریف اعداد حسابداری پرداختند. این موضوع باعث شده است که علی‌رغم آنکه برخی از شرکت‌ها دارای وضعیت مالی مطلوبی از نظر اعداد حسابداری و معیارهای ارزیابی عملکرد مبتنی بر مدل‌های حسابداری بوده‌اند، با بحران‌های مالی از جمله کمبود نقدینگی مواجه شوند. بنابراین، معیارهای ارزیابی عملکرد مبتنی بر آن‌ها نتوانستند در جهت منافع سهامداران و سایر گروه‌های برون‌سازمانی حرکت کنند و موجب تعدیل تضاد منافع شوند (جهانخانی و پارسائیان، ۱۳۸۹).

پیچیدگی حسابرسی

حسابرسی فرآیندی است منظم و باقاعده^۱ (سیستماتیک) جهت جمع‌آوری و ارزیابی بی‌طرفانه شواهد درباره ادعاهای مربوط به فعالیت‌ها و وقایع اقتصادی، به منظور تعیین درجه انطباق این ادعاها^۲ (اظهارات) با معیارهای از پیش تعیین شده و گزارش نتایج به افراد ذی‌نفع (عرب‌صالحی، ۱۳۹۰).

این تعریف از حسابرسی به‌طور عمده جامع و بسیط است و ضمن انتقال پیام اصلی که حسابرسی فرآیندی آزمونی است به آن اندازه جامعیت دارد که دربرگیرنده انواع مختلف حسابرسی برای موضوع‌های (موارد) متنوع باشد. اغلب، واژه حسابرسی با عبارات توصیفی و یا عبارات دیگری همراه است که نوع حسابرسی، موضوع حسابرسی و یا هر دو را مشخص می‌کند. برای نمونه، ما اغلب با واژه‌های حسابرسی مالی، حسابرسی سیستم‌های اطلاعاتی، حسابرسی مدیریت، حسابرسی عملیاتی، حسابرسی عملکرد و حسابرسی رعایت بر می‌خوریم. این واژه‌ها نماینده انواع مختلف حسابرسی است و تعریف حسابرسی که در بالا ارائه شد، تمامی آن‌ها را در بر می‌گیرد (رحیمیان و همکاران، ۱۳۹۰).

عبارت فرآیند منظم و باقاعده دلالت بر آن دارد که فعالیت حسابرسی براساس برنامه‌ریزی مناسب انجام می‌شود که بر مبنای آن مجموعه‌ای از شواهد مربوط جمع‌آوری و ارزیابی می‌گردد و از این طریق هدف‌های حسابرسی تحقق می‌یابد. فرآیند منظم و باقاعده هم‌چنین بدین معنی است که حسابرسی، حداقل در قسمت‌هایی از فرآیند خود، بر مبنای روش‌های علمی انجام می‌گیرد. جمع‌آوری و ارزیابی بی‌طرفانه شواهد، شالوده حسابرسی است. اگرچه نوع و ماهیت شواهد و معیارهای ارزیابی می‌تواند بین پروژه‌های مختلف حسابرسی متفاوت باشد، ولی تمام حسابرسی‌ها بر محور جمع‌آوری و ارزیابی شواهد متمرکز است. موضوع مورد رسیدگی از یک سری ادعاهای (اظهارات) مربوط به فعالیت‌ها و وقایع اقتصادی تشکیل شده است. این ادعاها که به صراحت یا تلویحی اظهار می‌شود در چارچوب تعریف حسابداری که در بیانیه اساسی تئوری حسابداری ارائه شده است قرار می‌گیرد و «اطلاعات اقتصادی» نامیده می‌شود. در اینجا کلمه «اقتصادی» نمایانگر هرگونه شرایطی است که منجر به تصمیم‌گیری در تخصیص منابع محدود می‌شود. سیستم حسابداری (اطلاعاتی) و فرآیند حسابداری، حلقه ارتباطی بین فعالیت و وقایع اقتصادی و ادعاهای مربوط به آن‌ها است. بنابراین موضوع مورد رسیدگی دربرگیرنده سیستم حسابداری و نیز فرآیند حسابداری است (برادران حسن زاده و همکاران، ۱۳۹۳).

با قبول مفهوم «اطلاعات حسابداری» که در بیانیه اساسی تئوری حسابداری آمده است، کمیته اعتقاد دارد در راستای ایفای مسئولیت خود، استفاده از سایر مفاهیم، مانند ویژگی‌های «اطلاعات حسابداری» و «رهنمودهای گزارشگری اطلاعات حسابداری» که در همان بیانیه آمده بسیار سودمند است، چون به‌طور مستقیم با موضوع مورد رسیدگی ارتباط دارد.

¹ Systematic

² Assertion

در بیانیه اساسی تئوری حسابداری چهار ویژگی به عنوان معیارهای ارزیابی اطلاعات ارائه شده که عبارت است از مربوط بودن، تأییدپذیری، عاری بودن از سوگیری (بی طرفانه بودن) و کمیپذیری. تعریف این ویژگی‌ها به شرح زیر است: مربوط بودن، اصلی‌ترین ویژگی اطلاعات حسابداری است و بدین معنی است که اطلاعات باید مرتبط با فعالیت‌ها و نتایج مورد نظر باشد. تشخیص مربوط بودن اطلاعات حسابداری مستلزم درک واقعی (یا متصور) از نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان اطلاعات است.

تأییدپذیری بدین معنی است که اگر دو یا چند نفر افراد متخصص، اطلاعات را آزمون کنند، به نتایج و اندازه‌گیری‌های مشابهی دست یابند. این ویژگی از آن رو اهمیت دارد که اطلاعات حسابداری به‌طور کلی به وسیله افرادی استفاده می‌شود که به‌طور مستقیم دسترسی محدودی به آن اطلاعات دارند. هرچه دسترسی مستقیم به اطلاعات محدودتر باشد، اهمیت تأییدپذیری اطلاعات، افزایش می‌یابد. تأییدپذیری، همچنین به دلیل عدم همسویی یا تنوع منافع استفاده‌کنندگان اطلاعات حسابداری حائز اهمیت است (ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۳).

عاری بودن از سوگیری بدین معنی است که اطلاعات مربوط به فعالیت‌ها و وقایع اقتصادی می‌باید به گونه‌ای بی طرفانه تهیه و گزارش شود. همچنین تکنیک‌های استفاده شده در تهیه اطلاعات باید فاقد توان ذاتی برای مخدوش کردن بی طرفی اطلاعاتی باشد. اطلاعات سودار ممکن است برای استفاده‌های درون‌سازمانی قابل تحمل یا حتی مفید باشد، ولی برای گزارشگری برون‌سازمانی به ندرت قابل پذیرش است.

کمیپذیری بدین معنی است که اطلاعات می‌باید برحسب ارقام و اعداد اندازه‌گیری و گزارش شود. استفاده از واحد پول، متداول‌ترین روش کمی کردن اطلاعات است، اما تنها روشی نیست که مورد استفاده حسابداران قرار می‌گیرد. در مواردی که حسابداران اطلاعات غیرکمی را در راستای رعایت سایر استانداردها ارائه می‌کنند، نباید به قابلیت اندازه‌گیری آن گونه اطلاعات اشاره کنند. برعکس زمانی که اطلاعات کمی، بدون استفاده از الفاظ مشروط ارائه می‌شود، حسابداران مسئولیت اندازه‌گیری آن را به عهده می‌گیرند (کرمی و همکاران، ۱۳۹۰).

از چهار ویژگی بالا، حسابرسی بیش از همه، به ویژگی عاری بودن از سوگیری یا بی طرفانه بودن اطلاعات توجه دارد. توجه به بی طرفانه بودن اطلاعات به دلیل تضاد منافع بین دو گروه تهیه‌کننده (درون‌سازمانی‌ها) و استفاده‌کننده (برون‌سازمانی‌ها) اطلاعات است. تضاد منافع بین این دو گروه، شرط اصلی نیاز به فعالیت حسابرسی است که در فصل دوم به تفصیل مورد بحث قرار خواهد گرفت. در مجموع می‌توان ادعا کرد فعالیت اصلی حسابرسی، کشف و افشای تحریف در اطلاعات حسابداری گزارش شده است (ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۳).

پیشینه پژوهش

رشیدی (۱۴۰۲)، در پژوهشی به بررسی رابطه توانایی مدیریتی و نوسان‌پذیری عملکرد با تأکید بر آشفتگی مالی پرداخت و نتایج به‌دست آمده حاصل از تجزیه و تحلیل فرضیه نشان داد که آشفتگی مالی بر رابطه بین توانایی مدیریتی و نوسان‌پذیری عملکرد تأثیر منفی و معناداری دارد. با توجه به نتایج پژوهش به هیئت‌مدیره و مالکان شرکت‌ها پیشنهاد می‌شود، شفافیت شرکت را عاملی تأثیرگذار در نگرش سرمایه‌گذاران، نسبت به توانایی و عملکرد مدیریت شرکت بدانند؛ بنابراین، در انتخاب مدیران خود دقت و فردی توانا و متخصص را انتخاب کنند؛ زیرا مدیران توانمند باعث افزایش کارایی شرکت می‌شوند و نتیجه عملکرد مطلوب خود را با افزایش شفافیت شرکت به نمایش می‌گذارند.

جوهری و اسپری (۱۴۰۱)، در پژوهشی به بررسی مطالعه تأثیر مالکیت نهادی فعال بر نوسان‌پذیری عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند و نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل فرضیه نشان داد که مالکیت نهادی فعال بر نوسان‌پذیری عملکرد تأثیر مثبت و معناداری دارد. با توجه به نتایج پژوهش به مدیران پیشنهاد می‌گردد، که از

نظرات و ایده‌های مالکین نهادی فعال بیشتر در جهت ایفای نقش نظارتی بر عملکرد شرکت توجه نمایند، چون نقش نظارتی مالکین نهادی فعال و افزایش کیفیت نظارت سبب افزایش کیفیت راهبری شرکتی می‌شود که در نهایت شفافیت اطلاعات و بهبود کیفیت گزارشگری مالی را به دنبال دارد.

ولی‌زاده لاریجانی و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی به بررسی اثر تعاملی کیفیت اقلام تعهدی و کیفیت حاکمیت شرکتی بر نوسان‌پذیری عملکرد شرکت پرداختند و براساس یافته‌های این پژوهش، کیفیت اقلام تعهدی و کیفیت حاکمیت شرکتی با نوسان‌پذیری عملکرد شرکت رابطه منفی معنادار دارد. همچنین کیفیت حاکمیت شرکتی، رابطه منفی بین کیفیت اقلام تعهدی با نوسان‌پذیری عملکرد شرکت را تشدید می‌کند.

احمدی و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی به بررسی تأثیر همزمان حاکمیت شرکتی و کیفیت حسابرسی بر کیفیت سود با نقش میانجی ساختار سرمایه و عملکرد مالی پرداختند و نتایج پژوهش نشان می‌دهد حاکمیت شرکتی و کیفیت حسابرسی به‌طور مستقیم و غیرمستقیم (از طریق متغیر میانجی عملکرد مالی) بر کیفیت سود تأثیر مثبت معنادار دارند؛ اما از طریق متغیر میانجی ساختار سرمایه، به‌طور معناداری تأثیر منفی می‌گذارند. به‌علاوه یافته‌ها نشان‌دهنده این است که تأثیر مستقیم حاکمیت شرکتی و کیفیت حسابرسی بر کیفیت سود، قوی‌تر از تأثیر غیرمستقیم آنهاست.

محمد عاطق و رحمان^۱ (۲۰۲۱)، در پژوهشی به بررسی تأثیر احساس سرمایه‌گذار بر بازده، جریان‌های نقدی، نرخ تنزیل و عملکرد پرداختند و نتایج نشان داد که احساسات سرمایه‌گذاران تأثیر قابل توجهی بر فعالیت‌های بازار دارد و یافته‌های پژوهش با نظریه‌های مالی موجود در رفتار است. نتایج پژوهش نه تنها تأیید نظری اهمیت احساس سرمایه‌گذار در شاخص‌های کل بازار و سطح شرکت را ارائه می‌دهد، بلکه همچنین دیدگاه‌های جدیدی راجع به احساسات مبتنی بر بازار، مبتنی بر اخبار و رسانه‌های اجتماعی را ارائه می‌دهد.

تران و ترکیلا^۲ (۲۰۲۰)، در پژوهشی به بررسی رابطه میان تمرکز قدرت اعضای هیئت‌مدیره و نوسان‌پذیری عملکرد پرداختند و با استفاده از ایجاد دو شاخص رتبه‌ای و طولی، تمرکز قدرت هیئت‌مدیره را اندازه‌گیری کردند. نتایج پژوهش آن‌ها حاکی از آن بود که شرکت‌های با تمرکز بیشتر قدرت هیئت‌مدیره، نوسان‌پذیری عملکرد بیشتری دارند.

گونسکاراج و همکاران^۳ (۲۰۲۰)، در پژوهشی به بررسی رابطه بین قدرت هیئت‌مدیره (از طریق شاخص‌هایی هم‌چون حق حضور تقریبی اعضای هیئت‌مدیره، استقلال هیئت‌مدیره، تفکیک مدیرعامل از رئیس هیئت‌مدیره و...) و عملکرد شرکت‌های سهامی را بررسی کردند و بیان داشتند که عملکرد شرکت به‌طور عمیق، تحت تأثیر ساختار و قدرت هیئت‌مدیره است، اما می‌بایست تأثیر عوامل دیگر از جمله جایگاه شرکت در بازار سهام را نیز در نظر گرفت.

پیرس و پاتل^۴ (۲۰۱۸)، در پژوهشی به بررسی ویژگی هیئت‌مدیره بر نوسان‌پذیری عملکرد پرداختند و ثبات و استقلال اعضای هیئت‌مدیره به کاهش نوسان‌پذیری عملکرد منجر خواهد شد. آن‌ها معتقدند که هرچه دانش اعضای هیئت‌مدیره در خصوص وضعیت و شرایط شرکت بیشتر باشد، می‌تواند از تصمیم‌ها و رفتارهای مخرب مدیرعامل شرکت که با آن آشنایی دارند، جلوگیری کند.

نگوین و همکاران^۵ (۲۰۱۵)، در پژوهشی به بررسی رابطه بین تمرکز مالکیت و عملکرد مالی شرکت‌ها را در سنگاپور و ویتنام بررسی کردند. نتایج پژوهش آن‌ها حاکی از آن بود که مالکیت متمرکز، از جمله مالکیت نهادی، سبب افزایش نظارت بر عملکرد شرکت‌ها و در نتیجه بهبود عملکرد آن‌ها خواهد شد.

¹ Muhammad Ateeq & Rehman

² Tran & Turkiela

³ Gunasekarage, Luong & Thanh

⁴ Pearce & Pate

⁵ Nguyen, Locke & Reddy

فرضیه پژوهش

با توجه به مبانی نظری و پیشینه پژوهش و همچنین به منظور دستیابی به اهداف پژوهش، فرضیه ذیل ارائه می‌گردد. پیچیدگی حسابداری با نوسان‌پذیری عملکرد مالی رابطه معناداری دارد. الگوی پژوهش از نوع رگرسیون چند متغیره است. بنابراین، مدل زیر برای انجام آزمون فرضیه انتخاب شده است: معادله (۱).

$$ROAV_{it} = \beta_0 + \beta_1 CA_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

که در معادله‌های فوق به ترتیب:

ROAV شاخص نوسان‌پذیری عملکرد شرکت i در سال t ؛

CA شاخص پیچیدگی حسابداری شرکت i در سال t ؛

SIZE اندازه شرکت شرکت i در سال t ؛

LEV اهرم مالی شرکت i در سال t ؛

نحوه اندازه‌گیری متغیرها به شرح جدول (۱) است:

جدول (۱): نحوه اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش

نام متغیر	نوع متغیر	نحوه اندازه‌گیری
پیچیدگی حسابداری	مستقل	در صورتی که تعداد شرکت‌های زیرمجموعه بالاتر از میانگین تعداد کل شرکت‌های فرعی باشد، به این متغیر، عدد یک و در غیر این صورت، عدد صفر تخصیص داده می‌شود.
نوسان‌پذیری عملکرد	وابسته	از انحراف معیار بازده دارایی‌ها برای دوره سه ساله $t+1$ تا $t-1$ به دست می‌آید. بازده دارایی‌ها از تقسیم سود خالص بر کل دارایی‌ها حاصل می‌شود
اندازه شرکت	کنترلی	Ln (تعداد سهام $\times$ قیمت سهام)
اهرم مالی	کنترلی	کل دارایی‌ها/بدهی جاری

روش شناسی پژوهش

با توجه به این که داده‌ها مربوط به اطلاعات شرکت‌های واقعی بوده و نتایج آن می‌تواند راه‌گشای تصمیم‌های فعالان بازار سرمایه قرار گیرد از این رو پژوهش کاربردی محسوب می‌گردد. از طرف دیگر به دلیل این که رابطه علی و معلولی بین متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش مورد بررسی قرار خواهد گرفت، لذا از لحاظ انجام، علی پس از وقوع است. از لحاظ نحوه اجرا توصیفی و از لحاظ ارتباط بین متغیرها از نوع همبستگی است. و از نوع جمع‌آوری داده‌ها از نوع پژوهش‌های کمی و از لحاظ زمان اجرا گذشته‌نگر و همچنین منطق اجرا استقرایی می‌باشد. مقیاس اندازه‌گیری داده‌های جمع‌آوری شده، مقیاس نسبی است. مقیاس نسبی دارای کلیه ویژگی‌های مقیاس‌های فاصله‌ای، ترتیبی و اسمی است. مقیاس نسبی، دقیق‌ترین مقیاس اندازه‌گیری است. این مقیاس دارای ارزش صفر حقیقی می‌باشد. یعنی نقطه‌ای در مقیاس که نمایانگر فقدان کامل ویژگی مورد اندازه‌گیری است.

جامعه پژوهش حاضر شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی سال ۸۷ تا ۱۴۰۲ که بالغ بر ۷۴۹ شرکت است، در نظر گرفته شده است. در این پژوهش از حذف سیستماتیک جهت انتخاب نمونه‌ها استفاده شده است. با توجه به محدودیت‌ها ۱۶۰ شرکت به عنوان نمونه‌ی پژوهش مورد استفاده قرار گرفتند.

به‌طور کلی اطلاعات و داده‌های این پژوهش با استفاده از دو روش کتابخانه‌ای و اسناد سازمانی گردآوری شده است.

یافته‌های پژوهش

توصیف اطلاعات گردآوری شده یکی از فرآیندهای پژوهش در بخش تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش است که گزارش آنها در پژوهش، مهم است. داده‌های پژوهش با استفاده از منابع اطلاعاتی دست دوم گردآوری و دسته‌بندی شده است. توصیف اطلاعات و داده‌های آماری با توجه به مقیاس‌های اندازه‌گیری انتخاب می‌گردد. بنابراین در این بخش در مورد ویژگی‌های نمونه آماری و شاخص‌های مربوط به صورت‌های مالی اعضای نمونه آماری بحث و بررسی صورت گرفته است که در ادامه به آنها در دو بخش جداگانه پرداخته شده است. به‌طور کلی، روش‌هایی را که به‌وسیله آنها می‌توان اطلاعات جمع‌آوری شده را پردازش کرده و خلاصه نمود، آمار توصیفی می‌نامند. لازم به ذکر است که پس از حذف داده‌های پرت و مرتب‌سازی داده‌ها، تعداد شرکت-سال‌های متغیرهای پژوهش با اندکی کاهش مواجه شده است.

جدول (۲): شاخص‌های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه

متغیرهای پژوهش	نماد	تعداد سال-شرکت	میانگین	میان	انحراف معیار	بیشینه	کمینه
نوسان‌پذیری عملکرد	ROAV	۸۰۰	۰/۰۵۱	۰/۰۴۹	۰/۰۱۷	۰/۰۹۷	۰/۰۰۴
پیچیدگی حسابرسی	CA	۸۰۰	۰/۴۶۲	۰/۴۵۰	۰/۳۲۹	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰
اندازه شرکت	SIZE	۸۰۰	۱۴/۵۹	۱۴/۳۶	۱/۶۳۵	۲۰/۱۸	۱۱/۱۶
اهرم مالی	LEV	۸۰۰	۰/۵۵۹	۰/۵۶۱	۰/۲۱۶	۰/۸۹۳	۰/۰۷۸

در مطالعه حاضر روش برآورد مدل براساس داده‌های تابلویی است. این روش تلفیقی از اطلاعات سری زمانی (۱۳۹۸-۱۴۰۲) و داده‌های مقطعی ۱۶۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار) می‌باشد. تمامی ارقام محاسبه شده برای هر یک از متغیرهای مدل بر حسب میلیون ریال می‌باشد. برنامه‌ی نرم‌افزاری مورد استفاده در این پژوهش، برنامه نرم‌افزاری ایوبوز ۹ می‌باشد. مدل‌های برآورد شده با توجه به فرضیه‌های ارائه شده به صورت مدل رگرسیون چندمتغیره ارائه شده‌اند.

جدول (۳): نتایج آزمون چاو، جهت تشخیص همگن یا ناهمگن بودن مقاطع

آزمون مدل	F	احتمال آماره F	نتیجه آزمون چاو
مدل پژوهش	۱۲/۸۹۳	۰/۰۰۰۰	H0 رد می‌شود

همان‌گونه که در جدول (۳)، دیده می‌شود، نتیجه آزمون چاو، نشان می‌دهد که احتمال به‌دست آمده برای آماره F در مدل پژوهش کمتر از ۵ درصد است، بنابراین برای آزمون این مدل‌ها، داده‌ها به‌صورت تابلویی مورد استفاده قرار می‌گیرند.

آزمون هاسمن

در این آزمون از آماره خی دو با K درجه آزادی استفاده می‌شود اگر چی دو بدست آمده از مقدار جدول بیشتر بود، H0 مبنی بر تصادفی بودن رد می‌شود و فرضیه آثار ثابت پذیرفته می‌شود.

جدول (۴): نتایج آزمون هاسمن، جهت تشخیص استفاده از اثرات ثابت یا تصادفی

آزمون مدل	مقدار آماره	احتمال آماره	نتیجه آزمون
مدل پژوهش	۳۳/۷۸۱	۰/۰۰۰۰	اثرات ثابت

در این آزمون H0 بر مدل پانل دیتا با اثرات تصادفی و فرضیه مقابل بر مدل پانل دیتا با اثرات ثابت دلالت دارد. اگر آماره آزمون هاسمن بزرگ‌تر از مقادیر بحرانی‌اش و یا آماره احتمال آن (prob) کوچک‌تر از ۵ درصد باشد H0 رد، و باید از مدل اثرات ثابت استفاده شود.

طبق نتایج حاصل از آزمون هاسمن برای مدل پژوهش، با توجه به اینکه در ازاء خطای ۵ درصد میزان آماره هاسمن برای مدل پژوهش (۳۳/۷۸۱) شده است و از طرفی میزان سطح معناداری کمتر از ۵ صدم است، لذا H_0 رد می‌شود. رد H_0 نشان می‌دهد که روش اثرات تصادفی ناسازگار می‌باشد و بایستی از روش اثرات ثابت استفاده شود.

آزمون فرضیه

پیچیدگی حسابرسی با نوسان‌پذیری عملکرد مالی رابطه معناداری دارد.

$$ROAV_{it} = \beta_0 + \beta_1 CA_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

نتایج حاصل از آزمون به شرح جدول (۵) زیر می‌باشد:

جدول (۵): نتایج آزمون فرضیه

نام متغیر	نماد متغیر	ضریب	انحراف معیار	آماره t	Prob.
مقدار ثابت	C	۰/۱۹۹	۰/۰۹۴	۲/۱۱۱	۰/۰۰۰۰
هزینه‌های نمایندگی	β_1 (Agency)	۰/۶۲۹	۰/۱۸۳	۳/۴۳۳	۰/۰۰۱۹
اندازه شرکت	β_2 (SIZE)	۰/۱۴۲	۰/۰۷۱	۱/۹۸۸	۰/۰۰۲۷
اهرم مالی	β_3 (LEV)	۰/۱۹۳	۰/۰۸۵	۲/۲۷۲	۰/۰۰۸۹
آماره F		۱۹/۶۳۸			
سطح معناداری (Prob.)		(۰/۰۰۰)			
آماره دوربین واتسون		۱/۸۳۹			
ضریب تعیین (R2)		۰/۷۳۵			
ضریب تعیین تعدیل شده (AdjR2)		۰/۷۱۷			

با توجه به نتایج آزمون مدل پژوهش، سطح معناداری آماره F (۰/۰۰۰) کمتر از سطح خطا بوده و کل مدل رگرسیونی معنادار است. آماره دوربین واتسون (۱/۸۳۹) در فاصله بین ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد بنابراین همبستگی بین اجزای خطای مدل وجود ندارد. با توجه به پایین بودن سطح معناداری آماره t از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب β_1 نتایج آزمون نشان می‌دهد پیچیدگی حسابرسی با نوسان‌پذیری عملکرد رابطه مثبت و معناداری دارد. بنابراین H_0 پژوهش را می‌توان در سطح خطای ۵ درصد رد کرد. همچنین سطح معناداری آماره t از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب β_2 نتایج آزمون نشان می‌دهد متغیر کنترلی اندازه شرکت با نوسان‌پذیری عملکرد رابطه مثبت و معناداری دارد و سطح معناداری آماره t از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب β_3 نتایج آزمون نشان می‌دهد متغیر کنترلی اهرم مالی با نوسان‌پذیری عملکرد رابطه مثبت و معناداری دارد. ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل شده نیز نشان می‌دهد که متغیرهای وارد شده در رگرسیون توانسته‌اند ۷۱ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند.

نتیجه‌گیری کلی

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه پیچیدگی حسابرسی و نوسان‌پذیری عملکرد در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی سال ۱۳۹۸ الی ۱۴۰۲ است. تأثیر متغیرهای مستقل و تعدیل‌گر با استفاده از داده‌های تابلویی و روش اثرات ثابت در شرکت‌ها بررسی شده است. نتایج به دست آمده حاصل از تجزیه و تحلیل الگو نشان داد که پیچیدگی حسابرسی با نوسان‌پذیری عملکرد رابطه مثبت و معناداری دارد. در تبیین این نتیجه می‌توان بیان نمود که انتظار می‌رود وجود تعداد زیاد شرکت‌های فرعی حجم عملیات حسابرسی را افزایش دهد و منجر به تأخیر گزارش صورت‌های مالی شود. با افزایش تأخیر در گزارش حسابرسی صورت‌های مالی زمینه افزایش عدم تقارن اطلاعاتی در

شرکت محیا می‌شود که این مسأله نیز زمینه‌های افزایش مدیریت سود در شرکت را فراهم می‌کند که به‌طور مستقیم بر عملکرد و ارزش شرکت تأثیر می‌گذارد.

با توجه به نتایج فرضیه پژوهش به سرمایه‌گذاران که از سرمایه‌گذاری در شرکت‌ها دارای اهداف کوتاه‌مدت (سودآوری) و اهداف بلندمدت (سود پایدار) هستند پیشنهاد می‌گردد در زمان تعیین ریسک (نوسان عملکرد) شرکت‌های بورسی به معیارهایی مانند کیفیت حسابرسی نظیر پیچیدگی حسابرسی توجه بیشتری کنند.

منابع

- ✓ احمدی، محمدرضایان، آهنگری، عبدالمجید، حاجب، حمیدرضا، (۱۳۹۸)، در پژوهشی به بررسی تأثیر همزمان حاکمیت شرکتی و کیفیت حسابرسی بر کیفیت سود با نقش میانجی ساختار سرمایه و عملکرد مالی، مجله مدیریت دارایی و تأمین مالی، دوره ۷، شماره ۱، صص ۸۳-۱۰۲.
- ✓ اشرف‌زاده، سیدحمیدرضا، مهرگان، نادر، (۱۳۸۷)، اقتصادسنجی پانل دیتا، انتشارات دانشگاه تهران.
- ✓ افشار زیدآبادی، فاطمه، علی‌نژاد سارو کلائی، مهدی، زیدآبادی‌نژاد، مرضیه، (۱۳۹۴)، بررسی تأثیر ویژگی‌های حسابرسان و مالکیت مدیریتی بر سطح نگهداشت وجه نقد، مجله پیشرفت حسابداری دانشگاه شیراز، دوره ۷، شماره ۲، صص ۱-۳۲.
- ✓ پیکانی، محسن، (۱۳۹۱)، رابطه بین جریان وجوه نقد آزاد و جریان نقد حاصل از فعالیت‌های عملیاتی با سود هر سهم در شرکت‌های خودروسازی، مجله اقتصادی، دوره ۱۲، شماره ۱۱-۱۲، صص ۱۱۱-۱۲۲.
- ✓ جواهری، سمیرا، اسپری، کیانوش، (۱۴۰۱)، مطالعه تأثیر مالکیت نهادی فعال بر نوسان‌پذیری عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دوره ۵، شماره ۷۰، صص ۸۵-۹۳.
- ✓ جهانخانی، علی، پارسائیان، علی، (۱۳۸۹)، مدیریت مالی، انتشارات سمت.
- ✓ دیلمی‌پور، مصطفی، (۱۳۹۱)، چرخش اجباری مؤسسات حسابرسی، دنیای اقتصاد، ۲۴ تیر.
- ✓ رشیدی، مهشید، (۱۴۰۲)، بررسی رابطه توانایی مدیریتی و نوسان‌پذیری عملکرد با تأکید بر آشفتگی مالی، چشم‌انداز حسابداری و مدیریت، دوره ۶، شماره ۷۹، صص ۱-۱۱.
- ✓ صفایی، عبدالحمید، خلیلی، صابر، (۱۳۹۴)، ارزیابی عملکرد مالی شرکت‌های فعال در بورس اوراق بهادار تهران با بکارگیری فنون تصمیم‌گیری چند معیاره، نشریه پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی، دوره ۷، شماره ۱۴، صص ۵۳-۷۱.
- ✓ صفری گرایلی، مهدی، دهقانیان، فریبا، (۱۳۹۶)، کیفیت حسابرسی و ارزش‌گذاری بازار از نگاه‌داشت وجه نقد شرکت‌ها، فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت، دوره ۱۰، شماره ۳۲، صص ۵۹-۷۰.
- ✓ علوی طبری، سیدحسین، حاجی مرادخانی، حدیثه، (۱۳۹۴)، رابطه کیفیت حسابرسی و نقد شوندگی سهام، مجله پژوهش‌های حسابداری مالی حسابرسی، دوره ۷، شماره ۲۷، صص ۹۲-۱۱۰.
- ✓ نمازی، محمد، حلاج، محمد، ابراهیمی، شهلا، (۱۳۸۸)، تأثیر مالکیت نهادی بر عملکرد مالی گذشته و آتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، مجله حسابداری دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، دوره ۱۶، شماره ۴، صص ۱۱۳-۱۳۰.
- ✓ ولی‌زاده لاریجانی، اعظم، حسینی، سیدعلی، طهماسبی، مهسا، (۱۳۹۹)، اثر تعاملی کیفیت اقلام تعهدی و کیفیت حاکمیت شرکتی بر نوسان‌پذیری عملکرد شرکت، فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۲۷، شماره ۳، صص ۴۷۴-۴۵۴.

- ✓ Baker, M. & Wurgler, J, (2006). Investor Sentiment and the Cross- Section of Stock Returns", *Journal of Finance*, Vol. 61, PP. 164–168.
- ✓ Beyer, A., Cohen, D.A., Lys, T.Z., Walther, B.R., (2010). The financial reporting environment, review of the recent literature. *Journal of Accounting and Economics*, 50 (2-3), 296-343.
- ✓ Fitzgerald, K.C., Tyry, T., Salter, A., Cofield, S.S., Cutter, G., Fox, R., Marrie, R.A., (2018). Diet quality is associated with disability and symptom severity in multiple sclerosis. *Neurology* 90 (1), e1–e11.
- ✓ Gunasekarage, A., Luong, H., Truong, T.T. (2020). Growth and market share matrix, CEO power, and firm performance. *Pacific - Basin Finance Journal*, 59,101-257.
- ✓ Muhammad Ateeq Ur Rehman. (2021).The Impact of Investor Sentiment on Returns, Cash Flows, Discount Rates, and Performance, June 2021 *Borsa Istanbul Review* 22(November) DOI: 10.1016/j.bir.2021.06.005
- ✓ Miller, K.D., Bromiley, P., (1990). Strategic risk and corporate performance, an analysis of alternative risk measure. *The Academy of Management Journal*, 33(4), 756-779.
- ✓ Miller, K.D., Chen, W. R. (2004). Variable organizational risk preferences, Tests of the MarchShapira model. *The Academy of Management Journal*, 47(1), 105-115.
- ✓ Nugroho, D. A., & Fuad, F. (2017). The influence of audit committee characteristics, executive compensation, and audit complexity towards corporate audit fee. *Journal of Accounting*, 6(4), 1-11
- ✓ Neuyen, T., Locke, S., Reddy, K. (2015). Ownership concentration and corporate performance from a dynamic perspective: Does national governance quality matter? *International Review of Financial Analysis*, 41, 148-161.
- ✓ Pearce, J. A. II, Patel, P. C. (2018). Board of director efficacy and firm performance variability, *The Journal of Long Range Planning*, 51, 911-926.
- ✓ Sow, I., Tozo, K. (2019). The impact of Corporate Governance on firm's Performance and Earnings Management: The Case of China's Listed firms. *International Journal of Science and Business*, 3(1), 84-96.
- ✓ Tran, H., Turkiela, J. (2020). The powers that be: Concentration of authority within the board of directors and variability in firm performance, *Journal of Corporate Finance*, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3318660>.
- ✓ Rasheed Alrashidi, Diogenis Baboukardos, & Thankom Arun. (2021). Audit fees, non-audit fees and access to finance: Evidence from India, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation* Volume 43, June 2021, 100397
- ✓ Wahba, H., Elsayed.K, (2015), the mediating effect of financial performance on the relationship between social responsibility and ownership structure, *Future Business Journal*, 2(5): 1-12.